

Ключові підходи з охорони природних оселищ та видів флори і фауни

Що ми маємо охороняти?

- Охорона видів флори і фауни:
- - затверджені обласними радами переліки регіонально рідкісних видів областей;
- - Червона книга України;
- Європейський Червоний список МСОП;
- Світовий Червоний список МСОП;
- Види включені до резолюції № 6 Бернської конвенції;
- Види включені до додатків конвенції CITES (Вашингтонська конвенція).
- Охорона біотопів:
- біотопи резолюції № 4 Бернської конвенції;
- Біотопи Європейського Червоного списку біотопів.
- Охорона угруповань: угруповання, що занесені до Зеленої книги України.

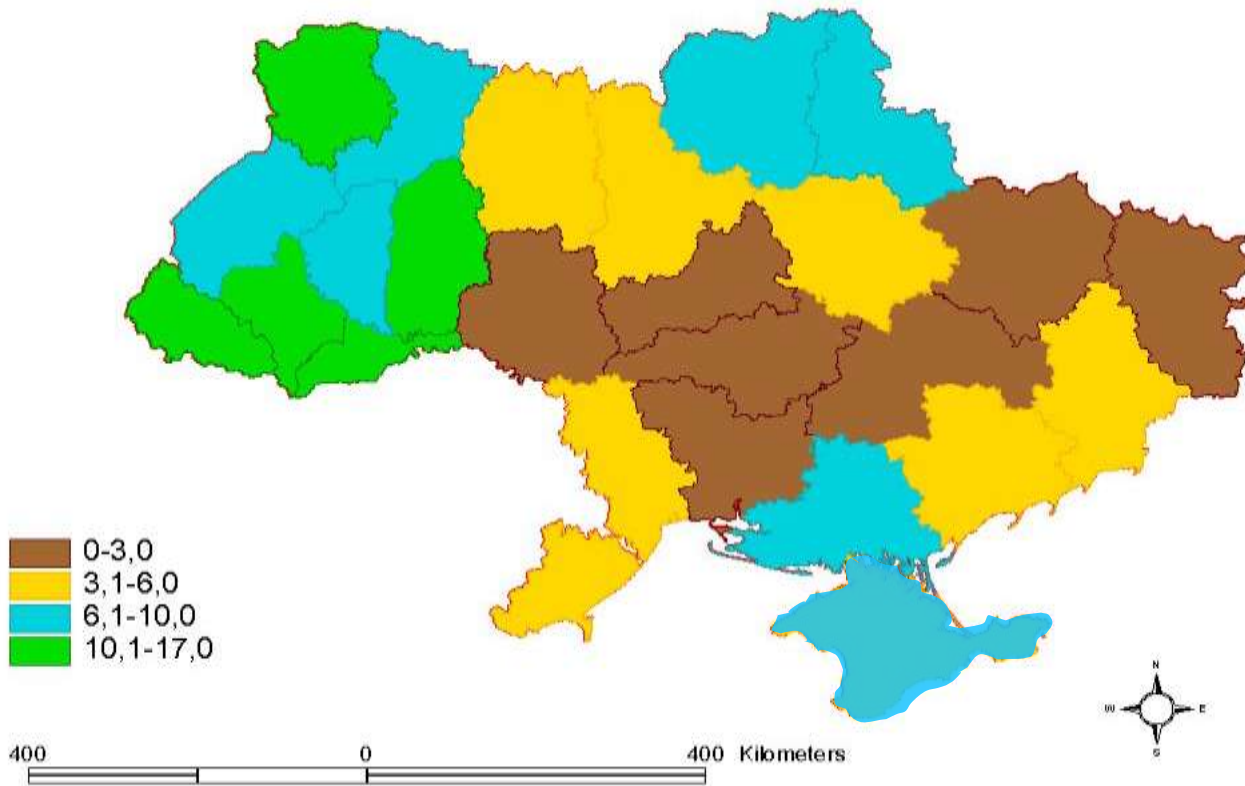
Збереження природних оселищ та видів флори і фауни in situ

- Заповідання певних територій залишається найбільш ефективним засобом збереження природних оселищ та видів флори і фауни. На сьогодні паралельно існують три варіанти заповідання:
- 1. Створення традиційних заповідних об'єктів, або об'єктів природно заповідного фонду – заказників, пам'яток природи, національних природних парків тощо;
- 2. Створення Смарагдових об'єктів, або об'єктів Смарагдової мережі, яка є продовженням в Європі мережі Natura2000 за межами ЄС.
- 3. Створення охоронних зон навколо раритетних біотопів, видів, що охороняються та вікових дерев.

Мережа об'єктів та територій природно-заповідного фонду України

Природно-заповідний фонд України (ПЗФ) станом на 01.01.2025р.

має в своєму складі 9002 територій та об'єктів ПЗФ загальною площею 4,6 млн.га, що складає **7,6 %** території України

Природно-заповідний фонд представлений 11-ма категоріями:

1. природні заповідники;
2. біосферні заповідники;
3. національні природні парки;
4. регіональні ландшафтні парки;
5. заказники;
6. пам'ятки природи;
7. заповідні урочища;
8. ботанічні сади;
9. дендрологічні парки;
10. зоологічні парки;
11. парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Створення об'єктів ПЗФ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства екології
та природних ресурсів України
21 серпня 2018 року № 306

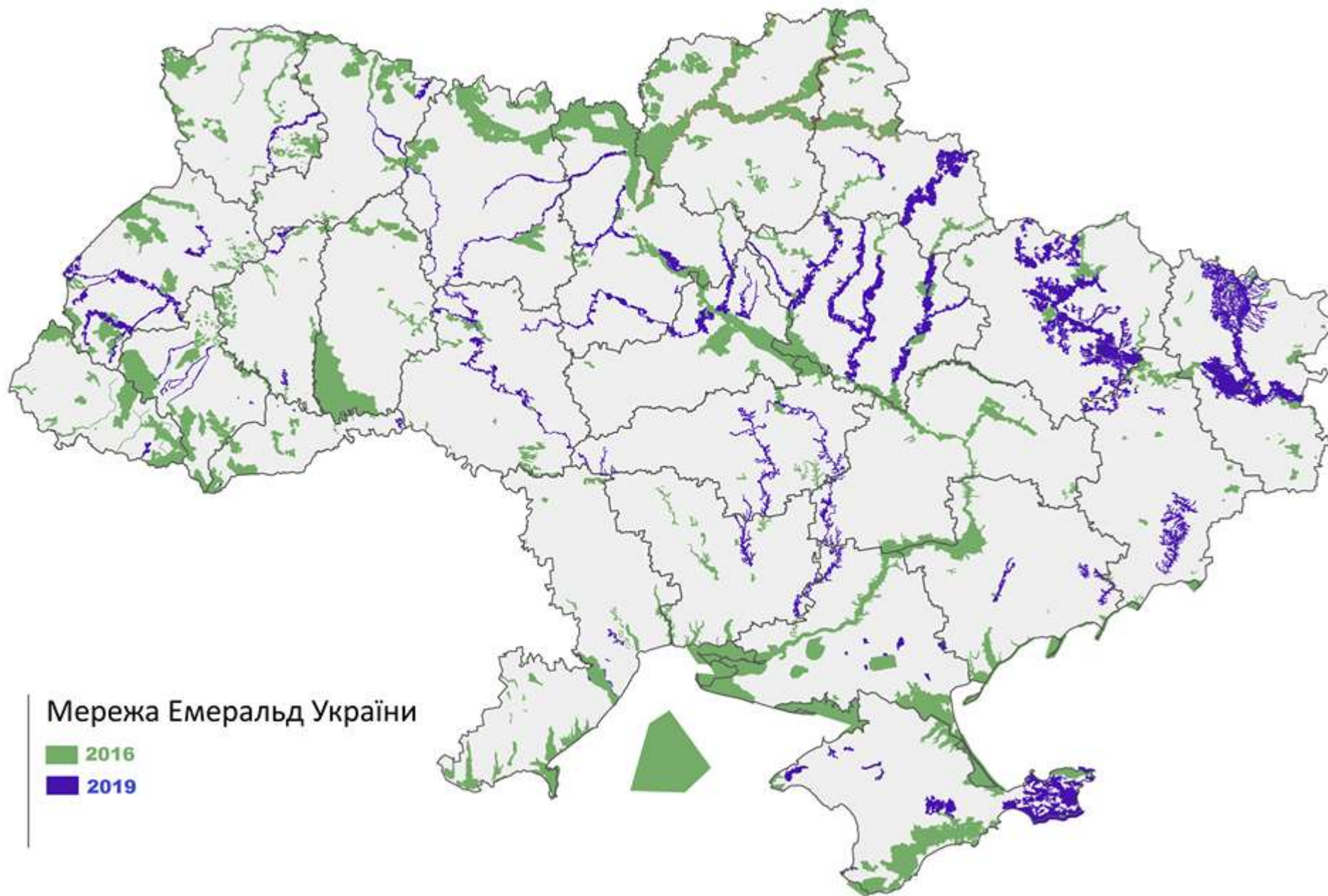
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ **щодо розроблення проектів створення природних** **територій та об'єктів природно-заповідного фонду** **України**

ОРІЄНТОВНИЙ ЗМІСТ наукового обґрунтування необхідності створення чи оголошення території або об'єкта ПЗФ

1. Назва та категорія.
2. Характеристика території.
 - 2.1. Адміністративні відомості.
 - 2.2. Загальні відомості про територію.
 - 2.3. Інформація про користувачів та власників земельних ділянок, запропонованих для заповідання.
 - 2.4. Обґрунтування природної цінності.
 - 2.5. Соціально-економічна характеристика та культурна цінність території.

Смарагдова мережа – це мережа територій особливого природоохоронного значення (Смарагдових об'єктів) . Вона є продовженням мережі NATURA2000 за межами Європейського Союзу.

Головною метою Смарагдової мережі є забезпечення довгострокового виживання видів і оселищ Бернської конвенції, які вимагають специфічних заходів їх збереження в Смарагдових об'єктах (тобто тих видів і оселищ, які перераховані в резолюціях № 4 (1996) та № 6 (1998)).

Що було до цього часу?

Попередній перелік Смарагдових територій для України ухвалювався в 2016 році – він включав 272 об'єкти. Тоді до них включили передусім всі існуючі заповідники й національні природні парки.

Загальна площа мережі до цього часу становила 5,8 млн га (9% площі суходолу України), але з них 3,6 млн га (5,7 % площі суходолу України, або 57% площі Смарагдової мережі України) становили території, які й без того мали охоронний статус.

Ще 1% площі України (або 10% площі мережі) становили водосховища Дніпровського каскаду. Отож, лише 33% Смарагдової мережі в Україні (2,5% площі України) у 2016 році стали територіями, для яких включення до мережі стало дійсною зміною: отриманням охоронного статусу.

В 2019 році рішенням Постійного комітету Бернської конвенції до Смарагдової мережі було включено 106 нових територій в межах України загальною площею 1475875 га.

Усі ці території є долинами річок, комплексами степових балок, боліт, дикими природними каньйонами.

За незначним винятком, усі ці землі раніше не мали охоронного статусу. Кількість об'єктів зросла на 39 %!

Площа мережі зросла на 25,5 %!

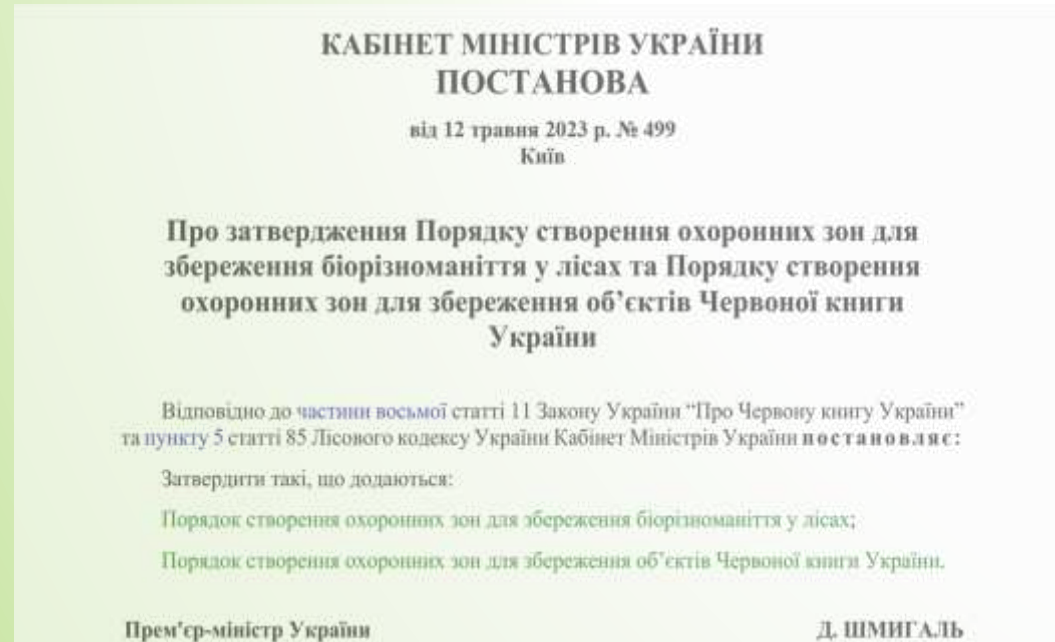
Стало: 378 об'єктів, площею 7275875га

Створення об'єктів Смарагдової мережі

- На відміну від створення традиційного об'єкту ПЗФ, створення об'єкту Смарагдової мережі не передбачає отримання погоджень власників та первинних землекористувачів земельних ділянок.
- Об'єкт може бути створений, якщо він відповідає певним критеріям, в першу чергу, на цій території представлені види чи/та біотопи Бернської конвенції. На основі проведених досліджень заповнюється стандартна форма на пропонований об'єкт. Заповнена форма надається в Міністерство охорони навколишнього природного середовища України. Перевірена форма Міністерством надсилається в секретаріат Бернської конвенції. Існує опція безпосереднього звернення від громадськості до секретаріату Бернської конвенції, але у нас в Україні Міністерство неупереджено та досить чітко опрацьовувало на надсилали форми, зокрема цим займалася в міністерстві Анастасія Драпалюк, то ж потреби безпосереднього звернення не було.

У 2021 році змінами до [Лісового кодексу України](#) та [Закону України “Про Червону книгу України”](#) було визначено “новий” механізм для охорони біорізноманіття, який у подальшому був розроблений та затверджений [постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.2023 № 499](#), а саме охоронні зони для збереження біорізноманіття в лісах та охоронні зони для збереження об’єктів Червоної книги України. Деякі обмеження діяли ще раніше. Наприклад, Санітарними правилами в лісах України з листопада 2016 року було заборонено здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів (тобто санітарних рубок) навколо місць гніздування хижих птахів, занесених до Червоної книги України (радіусом 500 метрів), та чорного лелеки (радіусом 1000 метрів), токовищ глухарів, тетеруків (радіусом 300 метрів).

"Створення охоронних зон для збереження об’єктів Червоної книги України - зон визначеної конфігурації (форми) та розміру, у межах яких встановлюється певний режим охорони, що забезпечує довгострокове збереження об’єктів Червоної книги України.

3. Об'єктами охорони в охоронних зонах є:

об'єкти Червоної книги України;

об'єкти, внесені до переліків рідкісних або таких, що мають особливу наукову, природоохоронну та іншу цінність, або є такими, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин і рослин, що підлягають особливій охороні на відповідній території (об'єкти, включені до сфери дії міжнародних угод в галузі охорони біорізноманіття, ратифікованих Україною; рослинні угруповання Зеленої книги України; об'єкти переліків видів тварин та рослин, які підлягають особливій охороні на території Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя);

типові та унікальні природні комплекси і об'єкти (в тому числі лісові, степові, лучні, водно-болотні, петрофітні та піонерні природні екосистеми);

місця розмноження диких тварин;

найстаріші або визначні дерева та їх групи.

НОРМАТИВИ визначення найстаріших або визначних дерев

Вид дерева	Мінімальна довжина окружності стовбура, виміряна на висоті 1,3 метра, сантиметрів
Тис ягідний, ялівець звичайний	50
Черемха звичайна, вишня дика (черешня), яблуня, горобина	100
Груша, клен польовий	150
Береза повисла, береза пухнаста, граб звичайний, вільха сіра, осика, в'яз шорсткий, берест, в'яз гладкий, верба п'ятитичинкова	200
Ясен звичайний, ялиця біла, явір, клен гостролистий, модрина, вільха чорна, сосна чорна, сосна звичайна, ялина європейська	250
Бук європейський, дуб скельний, дуб звичайний, липа серцелиста	300
Інші види	350

Створення охоронної зони

- Створення охоронної зони здійснюється на підставі звернення наукової установи, природоохоронного громадського об'єднання або інших заінтересованих підприємств, установ, організацій (далі - автор звернення), яке повинно містити інформацію, необхідну уповноваженому органу для розроблення паспорта охоронної зони, а саме:
 - відомості, передбачені пунктами 1-11 паспорта охоронної зони;
 - обґрунтування запропонованих режиму охорони та підстав для скасування статусу охоронної зони;
 - картосхему розташування охоронної зони, в тому числі у векторному вигляді;
 - фотоматеріали.
- Звернення щодо створення охоронної зони розробляється за результатами польових обстежень та подається до уповноваженого органу. Автори звернення повідомляють постійному лісокористувачу чи власнику лісів про намір проведення польових обстежень за п'ять робочих днів до початку їх проведення.

Створення охоронної зони

- Уповноважений орган протягом п'яти робочих днів з дня отримання звернення щодо створення охоронної зони доводить його до відома землевласника або землекористувача, на території якого проектується охоронна зона, або, у разі відсутності у зверненні інформації, визначеної пунктом 8 цього Порядку, повертає звернення для доопрацювання. Землевласник або землекористувач протягом 10 робочих днів з дня отримання звернення має право надати уповноваженому органу обґрунтовані зауваження та пропозиції для розроблення паспорта охоронної зони.
- У разі надання землевласником чи землекористувачем зауважень та пропозицій для розроблення паспорта охоронної зони такий паспорт розробляється уповноваженим органом із залученням землевласника чи землекористувача та автора звернення щодо створення охоронної зони.

Створення охоронної зони

Уповноважений орган протягом 30 календарних днів з дня отримання звернення щодо створення охоронної зони розробляє та затверджує паспорт охоронної зони або повідомляє автору звернення про відмову у створенні охоронної зони у зв'язку з недостовірністю наданих автором звернення даних із зазначенням обґрунтованих зауважень і пропозицій. Уповноважений орган може здійснити виїзд на територію проектованої охоронної зони, до якого залучається автор звернення та землевласник чи землекористувач.

Створення охоронної зони

- 11. З дня затвердження уповноваженим органом паспорта охоронної зони охоронна зона вважається такою, що створена.
- 12. Уповноважений орган доводить до відома землекористувача або землевласника затверджений паспорт охоронної зони та вносить зміни до зведеної відомості охоронних зон за формою згідно з додатком 2.
- 13. Уповноважений територіальний орган формує зведену відомість охоронних зон, а також відомість скасованих охоронних зон за формою згідно з додатком 3 та подає їх до Міндовкілля не пізніше 1 березня року, наступного за звітним.

ПАСПОРТ ОХОРОННОЇ ЗОНИ
для збереження біорізноманіття у лісах № 2/2025

1. Регіон (область, м.м. Київ та Севастополь, Автономна Республіка Крим)	Закарпатська область														
2. Найменування постійного лісокористувача або власника лісів	Державне спеціалізоване господарське підприємство „Ліси України“ (філія „Карпатський лісовий офіс“)														
3. Місце розташування	Виділ 25, квартал 57 Лавківського лісництва Березівського надлісництва														
4. Географічні координати	Центральна точка охоронної зони 48.46404, 22.40309														
Поворотні точки															
<table> <tr> <th>X</th><th>Y</th></tr> <tr> <td>48.464825039</td><td>22.401666343</td></tr> <tr> <td>48.464846456</td><td>22.402005677</td></tr> <tr> <td>48.463714639</td><td>22.404538015</td></tr> <tr> <td>48.463155071</td><td>22.404387973</td></tr> <tr> <td>48.464334649</td><td>22.401701268</td></tr> <tr> <td>48.464825039</td><td>22.401666343</td></tr> </table>		X	Y	48.464825039	22.401666343	48.464846456	22.402005677	48.463714639	22.404538015	48.463155071	22.404387973	48.464334649	22.401701268	48.464825039	22.401666343
X	Y														
48.464825039	22.401666343														
48.464846456	22.402005677														
48.463714639	22.404538015														
48.463155071	22.404387973														
48.464334649	22.401701268														
48.464825039	22.401666343														
5. Об'єкт (об'єкти) охорони біорізноманіття у лісах (тривіальна та наукова назва виду/видів)	Рябчик шаховий (<i>Fritillaria meleagris</i> L.) Білоцвіт весняний (<i>Leucojum vernum</i> L.) Зірочки чохлаваті (<i>Gagea spathacea</i> (Hayne) Salish)														
6. Характеристика об'єкта охорони (кількість особин, площа, ступінь збереженості)	100 особин, площа 1,4 га, добрий стан збереження														
7. Розмір охоронної зони (площа), гектарів	1,4 га														
8. Конфігурація (форма) охоронної зони – колова або інша	Інша конфігурація охоронної зони														

9. Режим охорони з визначенням допустимої та/або недопустимої діяльності ⁴	У межах охоронної зони забороняється проведення суцільних та поступових рубок, проведення всіх лісогосподарських заходів у період з 1 березня до 31 липня
10. Підстави для скасування статусу охоронної зони	Відсутність об'єктів охорони протягом щонайменше 10 років поспіль, що підтверджується результатами наукових польових досліджень, проведених у придатний для виявлення видів період
11. Автор (автори) звернення щодо створення охоронної зони ⁵	Громадська організація „Українська природоохоронна група“, код ЄДРПОУ 42003795, вул. Гоголя, 40, м. Васильків, Київська область, 08601, e-mail: uncg.ua@gmail.com тел.: +380689670416

Директор департаменту економіки та природних ресурсів обласної військової адміністрації

Юрій ШПОНТАК

21. У межах охоронних зон забороняється здійснення будь-яких заходів, які не відповідають режиму охорони, зазначеному в паспорті охоронної зони, крім заходів, спрямованих на ліквідацію наслідків аварій та стихійного лиха, що створюють пряму загрозу життю людей.

Co-funded by
the European Union

Створені охоронні зони для збереження об'єктів Червоної книги України та біорізноманіття в лісах

Катерина Філюта. Як охоронні зони можуть допомагати зберігати види Червоної книги України та біорізноманіття в лісах. 13 Січня 2025.

https://ecoaction.org.ua/okhoronni-zony-mozhut-dopomahaty-zberihaty-vydy.html?gad_source=1&gad_campaignid=15336029226&gbraid=0AAAAACVR_NQRT07ODwlvNED5DbY3awofk&gclid=Cj0KCQjwsNnCBhDRARIsAEzia4Ae2EsaSsUhdLhm1MskZjKxHupihkhOu3kuN0RVBxW52u3roe7myvgaAmqQEALw_wcB

Біотехнічні заходи

- В біосферному заповіднику «Асканія-Нова імені Ф.Е. Фальц-Фейна» здійснюються наступні біотехнічні заходи:
- біотехнічне сінокосіння на перелогах;
- вирубування чагарників;
- нормований випас копитних;
- розведення та реінтродукція рідкісних видів рослин і тварин;
- племінна робота з групами копитних;
- вакцинація тварин.

В лісових заповідних об'єктах здійснюються наступні біотехнічні заходи:

- заміна насаджень неаборигенних рослин на природні;
- перетворення монокультурних штучних насаджень на квазіпрородні полікультури;
- вибіркові санітарні рубки;
- зимова підгодівля тварин;
- вакцинація.

Збереження видів флори і фауни ex situ

- Заходи щодо збереження видів флори в ботанічних садах та дендропарках
- інтродукція;
- збереження в спеціально створених умовах;
- поглиблене вивчення біології;
- розмноження;
- реінтродукція в природні екосистеми;
- природоохоронна освіта та виховання.